

Parmen, des gouuernantes sone, in Zeelandt aencomen ende der XI. Nouemb. bynnen Bruessel gearriueert, alwaer sy inde capelle opt hoff doir den heer Maximiliaen van Bergh, bisschop van Cameryck, ten houwelyck gegeven syn worden ende de bruyloft int hoff inden auondt mit groote magnificentie ende solemniteiten gehalden worden.

De gouuernante achteruolgende den beuel van syne Mat. seyndt de selue briuen aen alle de bisschoppen ende andere geistelycke ouericheden ende magistraeten, om ouer al gepubliceert te werden.

ANNO 1566.

In desen jaere syn burgermeesters geweest Dierick Heuft, Johan Bordels.

Tegens die voirgaende publicatie heeft de prince van Orangnien aende gouuernante gesaght, dat het consilium Tridentinum, die inquisitie ende placaten daer ouer syne Mat. in Spaengnien geresolueert heeft, de oirsaecke sulen syn vanden allermeisten oproer ende alteratie in dese Nederlanden. Daerop volgende een weynich daer nae den graeff van Megen heeft tot haer in presentie vanden graeff van Egmont gesaght, dattet geene den prince van Orangnien hadde gesproecken, voir handen was, haer gouuernante die compromissiale briuen vande geconfedereerde voirbrengende. Waerouer de hertoghinne perplex synde, heeft den prince van Orangnien op Bruessel ontboden, die sich als nyet connende comen by briuen excuseerde, ende soo hy wederom den 16 Marty ontboden synde, ten eynde hy onfelbaerlich ten minsten tegens maendach ofte dynstdach sol erschynen, heeft raedtsaemer eracht sich te absenteren.

Den XI Marty is opden naem
catholieke Roem

aen Keys. Mat. gepresenteert, byde welcke sy seer claechden ouer die Spaensche inquisitie ende tpubliceren concily Tridentini, oitmoedich biddende, dat Keys. Mat. den coninck Philippe wilde vermaenen, dat hy nyet vort en wolde vhaeren tbloet te vergieten.

Den 3 Aprilis syn vanden prince van Orangnien van Antwerpen op Bruessel gevordert Hendrick van Brederode, Lodtwich van Nassouwen, van Berge ende van Culenboreh mit ontrent noch 500 treffelicke edelluyden, om requeste te presenteren ende met alle beleeftheit de selue aende gouuernante ouer te geuen, tenderende, dat d'inquisitie hinwech genomen ende die vreetheit van Caroli quinti edicten mitigeert muchten werden etc. Ende damit die geconfedereerde mit eenich vuytwendich teecken ofte schyn te kennen sollen geuen de groote getrouwicheit ende yuer, die sy tot Co. Ma^{te}. dienst waeren draegende, hebben tbildt van syne Mat. van gegoten golt ofte siluer aenden hals gedraegen, ouer de andere syde waeren twee handen ende was de inscriptie op beyde syden: *fidels au roy iusques a la besace id est fideles regi vsque ad manticam*. Hunne baerden deden sy onder tot opt. vel kael aff snyden, alleen tusschen de naesen ende bouenste lippen waeren sy geschoren op de maniere van de Turcken, hunne habytten waeren bynae van Lazarus couleur ofte aschgrau. Sy hadden schoetelkens van silueren ofte van holt gedraeyt, daer inne gescreuen stondt *viue le gueux*. Sommige droegen oick aen hunne hueden vossen sterten (1).

(1) Deze medaillen hebben op de voorzijde het omschrift: *En tout fidelles au roy*, op de keerzijde: *jusques à porter la besace*. Zie daarover, zoo als oock ouer de *medailles catholiques* (bedelmoppen) en het ontstaan van de *benadigingen* I. blad.

Naer dat de hertoginne mitte heeren vander ordre ende staeten gecommuniceert hadde die requeste byde geconfedereerde gepresenteert, heeft hun geantwoordt, dat sy allen vliet gedaen hadde wegen die versochte moderatie ende dat sy alles aen syne Co. Mat. sol ouerscryuen. Ondertusschen is onder tvolck een gefingeerde fame vuytgespreyt, als sollen die heeren vander ordre ende staten voir antwordt geeregen oft gegeven hebben, dat voertaen nyemandt meer om die religie wille en sol gestraeft worden, ten waere van oproericheit oft ander groot misdaet, tot datter mit consent der staeten by Co. Mat. ietwes sekens solde decernieert syn.

Niet langh daer nae heeft de prince van Orangnien byde hertoginne mit groote instantie aengehouden, om van synen dienst ende officien verlaeten te werden ende tselue oick by briuen van syne Mat. versocht.

Den 4 May syn buyten Antwerpen mit byloop van groote menichte van volck doir der geusen ministers predicatie geschiet ende tot dyen eynde syn van alle kanten soo vuyt Duytslandt, Saxen, Welslandt, Ingelandt, Embden etc. ministers ofte predicanten gecomen ende ontboden worden.

Ontrent het eynde vande Meye syn in Vlaenderen, Arthois, Henegouwe, Zeelandt, Vrieslandt ende Naemen die drye orden, te weten geistelycke, edele ende magistraeten, geconuoceert worden, om dat jeder ein syne sententie ouer des coninx edicten moderatie sol vuytspreken, welke moderatie in Junio aenden magistraet van Antwerpen gesonden worden, dwelck als die gemeynte vernaemen hebben onder tpretext dat hun mit alsulcke moderatie iniurie aengedaen wert, aen eenige vande geconfedereerde requeste gepresenteert, die tselue weder aende magistraet gelanght, waer van den summarien

inhalt was, dat die moderatie nyet toegelaten muchte werden, als synde vanden cardinalisten gemaect.

Ende syn hier ende daer diuersche boeckkens gestroeyt worden, om te meer tgeheel landt in rouren te stellen, ende bynnen Antwerpen opder canonicken huyseren briefkens gepleckt, daerop gescreuen stonden dese woorden: *Jugulentur sacrifici monachi canonicique*. Dwelck nyet sonder redenen den geistelycken ende catholischen borgeren gemoueert heeft, hun van daer te vertrecken ende ouer sulex syn seer groote schatten vuyt Antwerpen verbracht.

Om dese tumulten ende oproeren te stillen, is der prince van Orangnien naer Antwerpen getrocken, ende off wel in syne tegenwordicheit schene, dat het wat stilder was, heeft nyettegenstaende tgemein peuple te viriger naer de predicatie vuytgelopen, sulex dat opden 23 Juny op een dorp by Antwerpen, Burgerholt genant, twee predicatien gedaen syn worden, eene in duytsch ende dander int welsch ende daer nae op eenen sondach sess andere op eenige dorpen. Ende syn die van Yperen, Gent, Honscotten, Audenaerde, Dornyck, Ryssel, Valencyn ende andere plaetsen oick soe gevolcht.

Ondertusschen syn die adeliche geconfedereerde bynnen St. Truyen byden anderen comen, om onder hun van haere saecken te discoureren ende syn derwaerts doir de gouernante gesonden den hertoch van Arschot ende den graeue van Egmond, dan vermits de diuersiteit van opinien en is nyet vuytgericht, maer die te saemen spreeckinge aengestellt tot Duffel nyet wyt van Antwerpen.

In Augusto heeft eenen verloopenen monnick, Ludouicus genaemt, mit toeloop van veel volcx bynnen de stadt Nymegen opder joeden kerckhoff begonnen op syn caluynisch te predicken.

Op onser l. vrouwen hemelvaerts dach is weder bynnen

Antwerpen groot oproer geweest ende was inde Nieustadt den predickstoel al verdich, om daer van caluinissche predicatie te doen, dan is noch deurde autoriteit vande magistraet belet worden.

Des anderen daechs daer nae is de prince van Orangnien van Antwerpen vertroocken ende ten seluen daege synder seuen predicatien, soo van de caluinisten, als vande lutheranen gedaen worden. Volgens sdaechs, als die canonicken in onser l. vrouwen kereke die vesperen songhen, isser eenen leeck opden predickstoel gegangen, eysschende een nieuw-testament boeck, beriep den pastoir om met hem te disputeren, dwelck eenen catholicken schipper siende, heeft hem vande stoel gedreuen, waer ouer den schipper van eenen ketter mit eenen cogel inden rechten arm gequest is worden, daervuyt een groot tumult inde kereke ende inde stadt gesproeten, alsoo eenige lichte vogels, filten ende rabauwen, die vuytnemende schoone kercke van onser l. vrouwe, mit soe schoene costelicke schilderyen ende onweerdeerlicke ornamenten van altaeren ende structueren verciert synde, mit een groot gewalt ende onspreekelicke raserye alles van een anderen getrocken, gebroecken, die beelden affgeworpen ende alle die treffelicke altaren geschendt ende vernielt hebben, die remonstrancien ende ciborien, daer thoichweerdich heylich sacrament in verwaert weert, tselue ter aerden geworpen ende die cassen, menich duysent gulden weerdich, mitgenomen. Tselue oick mit gelycke furie van daer loopende in alle cloisters gedaen, ende inde selue nyet heels gelaeten, ende wat sy nyet en konden opsloucken ende vernielen, ewech gesmeten, wyn ende byer, de tappen vuyte vateren getrocken ende laeten loopen, in botterpotten ende meel hun geuouch leelicken gedaen. Daer naer vuyte stadt als rasende honden op alle dorpen

insglicken alles vernielt, die beelden gebroecken ende de kercken gedestruuert, soe datmen wel mit redenen mochte seggen Judas Machabaeus comende inden tempel van Hierusalem, vande juetsche vyanden verdestruuert synde, saghte, *Sancta conculcata sunt et contaminata*, waervuyt dat jaer 1566 ongeuerlich te vynden.

Gelycke beeltstormerye is oick bynnen den Bosch geschiedt ende tegens den Franciscanen ende Dominicanen die meeste vreetheit, die sy konden, gebruyckt ende hun aengedaen. Wat wyders in desen jaere soe te Gendt als oueral doir die voirnoemde beeltstormers aengericht ende sunst voirgelopen, sol te seer lanck vallen alles particulariter te verhaelen. Den 13 Marty hoewel dat die ketters stercker waeren als die catholicke, syn voir Oisterweel geslaegen worden.

In desen voirser. jaere heeft Co. Mat. vuyt Madrid den 6. dach van Maio. aen ein ers. magistraet der stadt Rurmonde desen volgenden brief, mit syne eyghene handt onderteekent, gescreuen (1)

Byden Conynck.

Lieue getrouwe. Het heeft ons seer mishaght to sien van jaere to jaere die oirsaecken een jegelicken bekendt, die ons tot nu toe belet hebben, te gaen visiteren onse goede ondersaeten van den Nederlanden, om hen mit effect te bethoenen de sunderlinge sorge, die wy (alst redene is) van hen gedraegen hebben ende alsnoch draegen ende in welcker weerden wy die gehadt hebben ende noch hebben ende om alle dingen te versien ende remedieren, dwelck wy wel weten, al beter om te doene te syne, wesende wy aldaer in persoene mit communicatie

(1) Op denzelfden dag rigtte de koning een eensluitenden brief aan de stad Arnhem, die wel een algemeene zendbrief schijnt geweest te zijn. (Nynort. Inventaris van het oud archief der gemeente Arnhem blad. 247).

van den gheenen diet behoirt, dan van soe verre ende hadden wel gehoept tselue te moegen doen int begintsel van desen jaere, maer ten seluen tyde hebben wy ontfanghen soe waerschynelicke tydingen van der wedercompste der Turcken ende Mooren tegen desen zomere, om hen te vrecken vant tegenspoet der voirgaende jaeren, te weten voir Masalquevir, Pignon ende Malte, dat wy nyet alleenlyck hebben onse reyse vuyt dese onse rycken moeten vuytstellen, maer is ons oick van nooden geweest nyet sonder grooten koste tallen kandten to voorsiene, tzedert verstaen hebbende, dat de gereetschap vande principaele cracht der voirsr. Turcken was, om te lande te comen, ons dunckende datter soe viel te min te vreesen was vander zee zyde ende beuindende midts dyen, dat wy vryelicker ende mit minder achterdencken tot andere saecken verstaen mochten, wy hebben voir ons genoemen ende hebben gesloeten seer cortelinghe naer onse voirsr. Nederlanden te vertrecken. Dwelck wy v wel hebben willen to kennen geuen, nyet twyfelende, ghy en sult daer aff verblyden, naer de goede reciproke affectie ende lieffde van goede ondersaeten, die ghy ons in soe menighen zaecken bethoent hebt. Ende want ghy t'onser compste uwe adresse aen ons sult moegen nemen in tgene dat v daegelicx sal moeghen ouercomen, is noedeloes v hierop yet breeder te scriuen. Alleenlelyck vermaenen wy v ende versuecken aen v, alsoe tallen zyden geen gebreck en is van veel afgonstige ende benyders vander gemeyne vrede ende van v lieder welvaeren, die nyet en soecken dan mit valsche indruckinge ende interpretatie van onser meyninge ende mit opruinghe v inde desolatie druck ende armen staet te bringen, diemen in andere omliggende landen syen ende mercken mach ende daer mede huerliedder profyt te doen, tuwer ende onser schaede, dat ghy nyet

en laet hier inne goedt toesicht te nemen ende v te behulperre mit alier goeder neersticheit soemen alreede (naer dat wy verstaen) aldaer ouer al wel begonst heeft, sonder v te bevreesen oft berueren van eenige dingen, die ghy soudt moegen sien, ter tyt toe, dat wy aldaer comen sullen ende en sullen nyet onderlaeten v alsdan in eygen persone te assisteren ende by te staene naer de groote ende sunderlinge begeerte, die wy hebben van v te onderhouden ende te bewaeren inde selue ruste ende voerspoet, daer ghy inne ten tyde vanden keyser, onse heer ende vader ende tzedert ons aencompste tot nu toe geweest hebt. Lieue getrouwe, Godt sy mit v. Gescreuen tot Madrid den VI. dach van Mey 1566. Ende was onderteekent Phle ende Courtewille. D'opschrift was: onsen lieuen ende getrouwen, die scholtis, burgermeisteren, schepenen ende raedt onser stadt Ruremunde.

ANNO 1567.

In desen jaere syn burgermeesters geweest Gerard Cremers, Christiaen Rutzens.

In Julio syn die hplyuden Reyner van Broickhuysen ende Herman Losecot onder tregiment van den graue van Meghen mit hunne twee vendelen bynnen Ruremunde comen in garnisoen ende Broickhuysen daer gelegen tot int leste van Augusto a^o 1568 ende Losecot biss maendach naer paesschen 1568 ende den burgeren schuldich bleuen nemptlich Broickhuysen 1789 gulden ende Losecot 2200 gulden, weshaluen ein eers. magistraet genootdringht is geweest, opden secretaris der stadt Ruremunde, Jacob van Straelen, volmacht te passeren, om die voirsr. schulden in te maenen, te beuorderen etc. ende daer naer anno 1574 tot Arnhem proces moeten sustineren, welches nyet debite soe schynt en is veruolcht worden,